

V.

Horvátország.

Ama lelkesedés, mely a magyar nyelv s irodalom iránt a mult század végével támadt – Horvátországban talált leghamarább s legtöbb követőkre. Azon nehézségek, melyekre a nemzetiségi kérdés hazánkban alkalmat adott, – legelőbb Horvátországban mutatkoztak; itt formuláztattak azon követelések, – melyek a nemzetiségi elv nevében később általánosakká váltak – legelőbb.

E jelenségnek oka Horvátország autonomiájában kereshető, mely által a horvát népnél egyéniségének öntudata tartatott fel, s egyszersmind azon reactio, mely a magyar nyelv érdekében hozott törvények által más nemzetiségek között támadt, a tartományi s megyei gyűlésekben törvényes organumot talált. Ugyanezen oknak tulajdonítható azonban az is, hogy a mozgalom, mely Horvátországban a nemzetiség nevében megkezdett: itt nem szoritkozott a nyelvre; hanem áttérve a politica mezejére, azon viszonyok módosítását tüzte ki feladásul, melyek Horvátország s a magyar törvényhozás és kormány között századokig fennálltak.

Jelenleg a véleménykülönbség, mely Horvát- s Magyarország között létezik s a két ország százados egyetértését megzavará nem nemzetiségi – hanem a szó szoros értelmében politikai kérdések körül forog; s így nem a nyelv s nemzetiségnek tett concessiók által, – hanem csak úgy mellőztethetik el: ha a két országnak kölcsönös politikai viszonyait oly módon állapítjuk meg, mely a Horvát nép igényeinek s a magyar korona érdekeinek egyiránt megfelel.

Miután hazánkban senki sincs, ki a horvát nemzetnek jogát melyet saját nyelve s nemzetisége kifejlesztésére igénybe vesz, kétségbe vonná: a nemzetiségi kérdés ezután nem kérdés köztünk s Horvátország között, hanem külön kérdése Horvátországnak szintegy, mint Magyarországnak, a mennyiben azon ország is több nyelvet s nemzetiséget foglalván magában, szintegy érdekében fekszik hogy szerb, német és olasz polgárai saját nemzetiségek tekintetében megnyugtatta érezzék magukat; – s csak nehezitheti helyzetünket, ha a két ország között fennforgó politikai vitát a nemzetiségi kérdések közé vonva, e két, úgy is eléggé szövvényes ügyet összebonyolítjuk. – Nem tartozik tehát feladásomhoz s nem is szándékom, hogy e tárgyról itt tüzetesen szóljak; s ha iránta nézeteimet röviden előadom, csak azért teszem azt: nehogy hallgatásom félremagyaráztassék.

Meggyőződésem szerint a köztünk s Horvátország között fennforgó kérdések békés kiegyenlítésére a legjobb, sőt az egyetlen mód az: ha szilárdan ragaszkodunk azon elvekhez, melyeket utolsó törvényhozásunk két feliratában e tárgy iránt felállított.

„El vagyunk határozva – így nyilatkozik első felírásunk – mindent elkövetni, hogy a félreértések

elháríttassanak s teszünk, mit az ország szétdarabolása s önállásának feláldozása nélkül tehetünk, hogy a honnak minden nemzetiségű polgárai érdekében s érzelemben összeforrjanak. – Ohajtjuk törvényeink azon rendeleteit, mik e részben akadályúl szolgálhatnak, közös érdekeink szerint, méltányosság alapján módosítani. – Nem követeljük hogy Horvátország kisebb számú képviselői ellenében a mi nagyobb számunk határozzon az általok előadandó követelések s feltételek felett. Horvátország saját territoriummal bír, külön állása van s nem volt soha bekebelezve Magyarországba, hanem kapcsolatban állt velünk s társunk volt ki jogainkban s kötelességeinkben, szerencsénkben s bajainkban osztozott. Ha tehát Horvátország most mint ország akar részt venni törvényhozásunkban, ha előbb tisztába akar jönni velünk azon feltételekre nézve, mik mellett közjogi állását kész Magyarországgal összekötni, ha erre nézve úgy akar értekezni velünk mint nemzet nemzettel, nem fogjuk azt visszaútasítani.”¹⁾

„Jelenleg kétségtelennek látszik az, hogy Horvátország tágítani kívánja azon kapcsolatot, mi századokon keresztül Magyarországhoz kötötte. Mi sokkal inkább méltányoljuk érdekeit s kívánatait, mint-hogy készek ne volnánk erre nézve vele bár mikor értekezletbe bocsátkozni, s e kapcsolatnak fentartása, vagy méltányos átalakítása rajtunk nem múlik. Csak ha Horvátország tőlünk végkép el akar szakadni s az osztrák tartományok sorába lépve, azoknak törvényhozása s kormányzata alatt akarna állani, mit azonban a horvát nemzet alkotmányos érzelmeinél fogva

¹⁾ Első felirat.

lehetőnek nem tartunk, mi azt nem gátolnók – hanem törvényesnek s alkotmányosnak részünkről nem tekinthetjük s bele nem egyezhetünk; mert jogositva nem vagyunk szent István koronájának birodalmát szétdarabolni.¹⁾

Helyzetünk Horvátország irányában az utóbbi országgyűlés óta nem változott semmiben, s miután törvényhozóink akkor, midőn ezen ügyben nyilatkoztak, az ország nagy többségének nézeteit fejezték ki, a fenforgó viszályok kiegyenlítésére meggyőződés szerint nem kívántatik más: mint hogy ezen elvekhez hívek maradjunk!

Hazánknak nincsen fontosabb érdeke; de valamint a viszony, mely a multban a két ország között fennállt, nem erőszaknak, hanem a nemzetek azon közös meggyőződésnek volt következése, hogy jólétök és szabadságuk összetartásuktól függ: ugy összeköttetésünk a jövőben is üdvös csak ugy lehet, ha ily talpköven nyugszik. Csak ha a szabadság alapján egyesülünk, csak ha a hosszú viszály ugy egyenlített ki, hogy azért egyik fél se legyen magát kénytelen legyőzöttnek tekinteni: akkor biztosítottuk jövőnket s habár az utolsó magyar törvényhozás nyilatkozatai azon állásra melyet Horvátország irányunkban elfoglal, látszólag semmi hatást nem gyakoroltak: kétségtelen előttem, hogy a célhoz közelebb állunk s pedig azért, mert törvényhozásunk midőn azon feltetelek kijelölését, melyek alatt régi szövetségünk fentartható Horvátországra bizta, eltávolított mindent, mi a horvát népnek önérzetét sérthetné s mert ez által a kérdést mely szenvedélyes agitációnak tárgya

¹⁾ Második felirat.

volt, a nyugodtabb discussio mezejére vezette át, – s e téren elfogultság nélkül tekintve helyzetünket akár a horvát, akár a magyar álláspontot foglaljuk el: ugyanazon eredményhez jutunk.

A magyar szempontból világos; hogy valamint az állás, melyet hazánk a mohácsi vész előtt Európában elfoglalt, csak annak vala tulajdonítható, mert a magyar nemzet, megfelelve feladásának, midőn a közös függetlenség védelmében első helyen járt, azon feltételeket, melyek alatt társnépei hozzá csatlakoztak, soha nem sértette meg; ugy e hon fennállása a jövőben is csak ugy biztosítható, ha védelmében szent, István birodalmának minden tagjai köz lelkesedéssel kezet fognak, mire csak akkor számolhatunk: ha a magyar állam annak egyes részei által saját szabadságuk s mindazon anyagi s morális javak feltételének tekintetik, melyeknek fenntartása minden népnek első kötelességét képezi. És vajjon a horvát hazafi, bármennyire lelkesedve saját nemzetisége iránt, bármennyire meggyőződve, hogy reá a jövőben nagy hivatás vár: kételkedhetik-e összetartásunk szükségén?

Azon veszélyek, melyek a magyar birodalom geographiai s ethnographiai viszonyaiból fejlődnek s melyeknek közössége országunk különböző népeit annyi századon át összetartá: nem léteznek-e szintugy most mint akkor, midőn e hon függetlenségét a félhold hatalma támadta meg, – szintugy Horvát – mint Magyarországra nézve?

Europa nagy nemzetiségei, – az orosz, mely mint a sláv törzsnek feje annak vallásban s erkölcsökben különböző ágait egy nagy birodalomban egyesíteni törekszik, – az olasz, mely hatalmának az

Adria két partján megalapítása után vágyódik, s a német, mely civilisatori hivatásának határát a Fekete tengernél látja: – nem fenyegetik-e a horvát népnek jövőjét ép úgy, mint a magyarét? – és vajjon a kisebb nemzetiségek az óriási küzdelemben, mely e nagy célok elérésére készül miben kereshetik biztonságukat? – ha nem egyesülésökben! kikhez támaszkodjanak? – ha nem egymáshoz, ők, kik együtt véve elég erősek, hogy külön nemzetiségeiket megoldalmazzák; de kik közül egyik sem oly hatalmas, hogy ha akarná is, a többiek függetlenségét veszélyeztethetné. –

Megengedem, hogy e felfogás még nem oly általános, mint azt közös érdekeink kívánják; megengedem, hogy szándékaink s még inkább helyzetünk iránt még sok kölcsönös félreértés létezik mind Magyar- mind Horvátországban; – s hogy hosszabb idő kell míg azon érzés, melyet Zrinyi Miklós – Péter testvéréről szólva kifejez:

Az én vitéz öcsém mind magyar, mind horvát,
Igazán szereti – mert látjuk – hazáját¹⁾

a két hazában általánossá válik. – Valamint vész után a tenger nem csillapodik le azonnal s a tisztátalan anyag, melyet a vihar a felszínre hozott, egy ideig fennúszik: úgy ha népek szenvedélyek által nyugalmakból felzavartatnak, idő kell míg a hullámzás megszűnik s az aljas elem, melyet az általános felgerjedés a mozgalom felszínére hozott, természetes helyére leülepszik. De ha a szenvedélyek elhallgattak, később vagy előbb a természetes érzések s érdekek

¹⁾ Zrinyiász XVI. ének.

visszanyerik hatalmukat; s azon pillanatban, melyben ez történni fog, a hosszú viszály, mely köztünk s a horvátok között, mindkét résznek hasonló kárára, eddig tartott – meg fog szünni! s habár állításom most még merésznek látszik talán, – bátran kimondom – hogy azon ünnepélyes nyilatkozat után, melyet Magyarország utolsó törvényhozása a horvátkérdésben tett, az csak idő kérdése még.
